

Česká zemědělská univerzita v Praze
Provozně ekonomická fakulta

Hédonismus a epikúrejství jako životní smysl v antice a dnes

Zpracoval:

Jan Kořínek

Vedoucí práce:

RNDr. Karel Hauzer, CSc.

rok 2007

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Hédonismus a epikúrejství jako životní smysl v antice a dnes zpracoval samostatně s použitím odborné literatury a dostupných publikací, které jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Praze dne .....

Podpis.....

Poděkování

Tímto bych rád poděkoval panu RNDr. Karlu Hauzerovi, CSc. za odbornou spolupráci a cenné rady, které mi při zpracování práce poskytl.

Hédonismus a epikúrejství jako životní smysl v antice a dnes

Hedonism and Epicureanism as a sense of life in antique period and in contemporary society

Souhrn

Tématem této práce jest Hédonismus a epikúrejství jako životní smysl v antice a dnes. Hédonismus považuje slast za nejvyšší dobro v životě člověka. Epikúrejství tuto slast vidí především v konzumaci dobrého jídla a pití. Starověký epikúreismus považuje slast za prostředek k dosažení blaženého života. Epikúros doporučoval užívat rozkoší s rozmyslem.

V práci nejprve shrnu teoretické poznatky, jež jsem načerpal převážně z filosofické literatury. Podrobněji rozebírám etické teorie epikúreismu, hédonismu i utilitarismu. U posledně jmenovaného směru pak vysvětluji jeho vliv na dnešní ekonomii. Dále popisují ve své práci, jak se v poslední době změnila podoba luxusu, přepychu a potěšení s nimi spojené.

Druhá část práce obsahuje praktický výzkum na základě dotazníkového šetření. Dotazník obsahuje otázky vztahující se k tématu a jejich účelem je poodhalit postoje studentů vysokých škol ke slastem a rozkoším. Výsledky jsou následně statisticky zpracovány a interpretovány. Hypotézy, které jsem si na počátku stanovil, se z větší části ukázaly jako správné.

Klíčová slova

Hédonismus

Epikúrejství

Epikúreismus

Potěšení

Slast

Bolest

Strast

Štěstí

Užitek

Přepych

Summary

This bachelor work disserts upon Hedonism and Epicureanism as a sense of life in antique period and in contemporary society. Hedonism considers pleasure as the greatest good in man's life. Epicureanism sees the pleasure in enjoying good food and drink. The ancient Epicureanism considers pleasure an agent of reaching blessed life. Epicurus advised enjoying pleasures deliberately.

First I recapitulate theoretical knowledge which I have gained mainly from philosophical texts. I described in detail ethical theories of Epicureanism, hedonism and utilitarianism. The last-mentioned influenced contemporary economics. I also described the way luxury and pleasure accompanying have changed lately.

There is an applied research on the basis of questionnaire in the second part of the work. The questionnaire contains questions concerning the subject of the work. Its purpose is to show university students' attitude towards pleasure and delight. Records are statistically processed and interpreted. I stated some hypotheses and they prevailingly turned out to be right.

Key words

Hedonism

Epicureanism

Pleasure

Delight

Pain

Suffering

Happiness

Utility

Luxury

Obsah

1 ÚVOD.....	9
2 CÍL PRÁCE A METODIKA	10
2.1 CÍL PRÁCE	10
2.2 METODIKA	10
3 EPIKÚREJSTVÍ A EPIKÚREISMUS.....	12
3.1 EPIKÚROS	13
3.2 EPIKÚREISMUS	14
4 NOVOVĚKÝ HÉDONISMUS	18
4.1 UTILITARISMUS J. BENTHAMA	18
4.2 UTILITARISMUS J.S. MILLA	20
4.3 UTILITARISMUS A EKONOMIE	21
5 POTĚŠENÍ A PŘEPYCH V SOUČASNÉ ZÁPADNÍ SPOLEČNOSTI A V ČESKÉ REPUBLICE	23
6 EPIKUREJSTVÍ STUDENTŮ PRAŽSKÝCH VYSOKÝCH ŠKOL – STANOVENÍ HYPOTÉZY	25
7 EMPIRICKÝ VÝZKUM: DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ.....	27
8 ROZBOR A INTERPRETACE VÝLEDKŮ ŠETŘENÍ.....	28
8.1 DISKUSE	37
9 ZÁVĚR.....	39
10 SEZNAM LITERATURY	40
11 PŘÍLOHY	42

*Příroda uvrhla lidstvo pod nadvládu dvou pánů – strasti a slasti. Je jen na nich ukázat na to, co bychom měli dělat, stejně tak určují co děláme. Na jednu stranu standardy toho co je správné a špatné, na straně druhé řetěz příčin a následků, jsou připevněny k jejich trůnu. Vládou nám ve všem co děláme, ve všem co říkáme, ve všem na co myslíme...“ - Jeremy Bentham, *The Principles of Morals and Legislation* (1789) Kapitola 1*

1 Úvod

John Lennon kdysi řekl: „Kdybych žil ve starověku, musel bych bydlet v Římě. Kde jinde? Dnes je Amerika jako Římská říše a New York jako Řím sám.“

John Lennon tím pravděpodobně chtěl říct, že lidstvo (pod významným vlivem západní společnosti) v dnešní době (ač to bylo vysloveno před nějakými 30 léty) dosáhlo v historii nebývalé prosperity, která snese srovnání právě jen s antickou společností starověkého Řecka a Říma. Nepochybně jsme úspěšní ve vědách i kultuře – podobně jako v antice nastal rozpuk vědy i kultury. Stejně tak jsme úspěšní v uspokojování potřeb jednotlivců a v západním světě se najde jen malé procento těch, kteří materiálně strádají (v euroatlantické části světa). Stále více prostředků vynakládáme na svoji zábavu, na potěšení, na nákup luxusních statků. Přitom se neustále snižuje doba, kterou musíme strávit na získání takových prostředků.

Zdá se, že takováto tendence neustálého pokroku a zkvalitňování životních podmínek, nikdy neskončí. Jako bychom někdy v budoucnu měli dosáhnout nekonečné blaženosti způsobené životem v „přepychovém luxusu“ za doprovodu nepřerušené slasti a pocitu štěstí. Pokud se však někde něco nezadrhne a naše novodobá římská říše nedospěje ke svému konci dekadentním rozkladem, tak jako se to stalo její starověké předchůdkyni?

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Tato práce si v žádném případě neklade za cíl odpovědět na otázku, zda je naše současná civilizace v rozkladu či nikoliv. Bylo by to příliš obtížně vyzkoumatelné a hodnota takového výzkumu by byla sporná. Spíše se pokusím zjistit, jaké jsou nálady ve společnosti, mezi mladými lidmi.

Účelem této práce také *není* obhajovat epikúrejství nebo hédonismus jako jediný životní smysl. Pouze se zabývá těmito etickými směry a pokouší se objasnit jejich základní principy.

Cílem dotazníkového výzkumu, jež je nezbytnou součástí této práce, je zjistit něco více o potěšení mých vrstevníků, o tom jak si „užívají“, co považují za štěstí (ve smyslu pocit štěstí), jaké slasti vyhledávají. Poté tyto výsledky porovnam s tím, co nejspíš pocítovali naši antičtí předkové. Bohužel nemáme k dispozici žádný podobný výzkum z historie, a tak se budeme muset spokojit s názory odborníků a texty starověkých myslitelů. Je více než pravděpodobné, že Epikúrovi žáci se řídili jeho pravidly i podobně jako on smýšleli o světě. Navíc takováto skupina mladých lidí okolo svého učitele by mohla připomínat vysokoškolské prostředí, a tedy je pro náš výzkum vyhovující.

V dotazníku dále hodlám porovnat, jak se mění preference s věkem a pohlavím.

2.2 Metodika

Teoretickou část jsem zpracoval na základě knih uvedených v seznamu literatury. Převážně se jedná o texty filosofické nebo ekonomické.

Praktické šetření jsem prováděl v průběhu měsíců duben – červen roku 2007. Vzhledem k tomu, že by pro většinu respondentů, dle mého předpokladu, byl problém sdělovat mi osobně své pocity týkající se potěšení, zvolil jsem formu dotazníku umístěného na internetu. Dalšími důvody pro toto mé rozhodnutí byla skutečnost, že k takovému dotazníku se snáze dostane víc lidí z cílové skupiny, je to ekologicky šetrné (není třeba

tisknout tolik stránek na papír) a nakonec i vyhodnocení takového šetření je snadnější, neboť počítač automaticky ukládá všechny výsledky do databáze.

Adresa, na které se dotazník nachází je: <http://drnik.ic.cz>. Sem také hodlám umístit hotovou bakalářskou práci, aby se i zájemci z řad veřejnosti mohli seznámit s výsledky výzkumu.

O technické zajištění elektronické verze dotazníku se postaral Lukáš Janovský, za což mu chci i touto cestou poděkovat.

Kromě otázek vztahujících se k epikúrejství a hédonismu, budou respondenti vyplňovat i údaje o svém věku a pohlaví. Více osobních informací by bylo nežádoucích z důvodu zachování anonymity výzkumu.

V dotazníku je celkem 21 otázek. U 12 z nich má dotazovaný na výběr jednu z více daných možností. Tyto otázky jsou pak zpracovány statisticky do tabulek a grafů. Na dalších 8 otázek je možno odpovědět vlastními slovy. Obvykle se tyto dotazy vztahují k předchozí výběrové otázce a jejich účelem je odhalit případnou neupřímnost dotazovaných. 1 otázka je položena formou hodnotící škály.

3 Epikúrejství a Epikúreismus

Epikúrejství a epikúreismus mají podobný základ – důraz na co nejmenší utrpení a nejvyšší možné potěšení. Epikúrejství je dnes chápáno jako zaměření na požitky, především na dobré jídlo a pití. Epikúrejství však mnohem více klade důraz na potěšení. Utrpení se sice vyhýbá, nicméně ne důsledně (např. bolest břicha z přejídání nebo bolest hlavy z přílišného pití alkoholu). Utrpení chápe jako nutnou daň za předchozí nebo budoucí potěšení.

Naproti tomu epikúreismus staví potěšení i utrpení na stejnou rovinu. Sám Epikúros považoval za ideál života rovnováhu mezi potěšením a utrpením. Zdůrazňoval, že je třeba se vyhnout přílišným slastem a potěšením, neboť později by člověk mohl trpět, například při pomyšlení, že neprožívá dřívější slast i nadále.

Velmi dobře vystihl Epikúrovu filosofii Reinhard Bode kdysi v jednom rozhovoru, když byl tázán na situaci ohledně oživlého zájmu po antických studiích mezi studenty v Německu. Řekl: „Řeční filozofové již od dob Sókrata hledají cesty ke zdařilému životu. Ve stejné situaci se dnes nacházejí všichni mladí lidé od patnácti do devatenácti let. Také dnes potřebujeme Epikúra, abychom se naučili *moudře si užít*, stoiky, abychom rozpoznali naši zodpovědnost,“^[1]

V češtině panuje ohledně označování epikúrejství, respektive epikúreismu značná nejednotnost. Uvádím několik příkladů:

- Pravidla českého pravopisu^[2] uvádějí ve vztahu k Epikúrejství pouze přídavné jméno epikurejský.
- V encyklopedii Diderot^[3] najdeme tři hesla – epikúreismus, epikúrejská škola a Epikúros.
- Podobně je tomu v Encyklopedickém slovníku^[4], kde nalezneme Epikúros, avšak epikureismus (s krátkým u).

---

^[1] KOLSKÝ, Karel. *Vaječný koňak latinsky?* Reflex, 2007, č. 2

^[2] KOL. AUTORŮ, *Pravidla českého pravopisu*. Praha: PANSOFIA, 1993. 383 s. ISBN 80-901373-6-9

^[3] KOL. AUTORŮ, *Všeobecná encyklopedie Diderot*. Praha: DIDEROT, 1999. Svazky 2,3,5. ISBN 80-902555-2-3

^[4] KOL. AUTORŮ, *Encyklopedický slovník*. Praha: ODEON, 1993. 1253 s. ISBN 80-207-0438-8

- Anthony A. Long v knize *Hellénistická filosofie*^[5] používá také Epikúros a epikureismus.
- Gilles Lipovetsky^[6] píše Epikuros.
- Další texty zabývající se spíše gurmánstvím používají slovo epikúrejství (epikurejství), stejně jako zadání této práce.

Angličtina je v tomto směru jednodušší - slovo *epicureanism* znamená jak epikurejství, tak epikúreismus a pochopitelně neexistují rozdíly v psaní krátkých a dlouhých souhlásek.

Abych předešel zmatení čtenáře až bude číst tuto práci, stanovím si pro její účely jednoduchá pravidla.

Epikúrejství se objeví jako označení pro potěšení z dobrého jídla, kvalitního pití, gurmánství a vůbec pro zaměření na potěšení a požitky všeobecně.

Epikúreismus, na druhou stranu, použiji jako označení pro filosofický směr spojený s Epikúrem (tedy ne pouze zaměření na co nejvyšší slast).

3.1 Epikúros

Epikúros se narodil v r. 341 př. Kristem na řeckém ostrově Samos. Jeho rodiči byli athénští osadníci. Jako mladík byl poslán k Nausifanovi, jenž vlastnil tehdy proslulou školu. Nausifanés byl žák Démokritův a mladému Epikúrovi zprostředkoval první seznámení se základními principy atomismu. Od 18 do 20 let vykonával vojenskou a občanskou službu v Athénách. V roce 321, po skončení služby, se usadil u svého otce Neklése, nikoliv však na Samu, neboť odtamtud je vyhnal rozkaz Alexandrův, ale v Kolofónu, malém městě na pobřeží Malé Asie. Zde musel zápasit s chudobou a pocitem vyhnance, nicméně po čase (v roce 310, Epikúrovi tehdy bylo třicet dva let) se mu podařilo založit si vlastní filosofickou školu – nejprve

^[5] LONG, Anthony A. *Hellénistická filosofie*. Praha: OIKOYMENH, 2003. s. 7–101. ISBN 80-7298-077-7

^[6] LIPOVETSKY, Gilles. *Věčný přepych*. Praha: PROSTOR, 2005. 136 s. ISBN 80-7260-144-X

v Mytiléně a později v Lampsaku. V průběhu těchto let vypracoval značnou část své nauky.

V roce 306 Epikúros přesídlil do Athén. „Chtěl-li si někdo otevřít filosofickou školu, jejíž vliv by překračoval hranice malého provinčního městečka, nemohl pomýšlet na to, že by se usadil jinde. Vždyť právě v Athénách se rozhořely a právě z Athén vyzařovaly dva velké plameny moudrosti hellénistické doby: Zenón, který přišel do Athén r. 311, a zakládá svou školu ve Sloupořadí (*Stoa*) v r. 301; Epikúros kupuje Zahradu (*Képos*) v roce 306.“^[7]

Společenství, jež zde Epikúros založil, se v důležitých ohledech lišilo od Sloupořadí. Jeho moderní obdobou by, dle Longa, mohla být skupina přátel žijících podle společných zásad stranou občanského života. Přátelství mělo pro Epikureismus zvláštní etický význam a Zahrada skýtala pro jeho pěstování vhodné prostředí. Přístup do ní měli kromě mužů i ženy a otroci. „Ti, kdo se svěřili do rukou Epikúra, nebyli ani tak studenty ‚poslouchajícími přednáškové kursy‘, jako spíše muži a ženami oddanými určitému způsobu života.“^[5]

Takto strávil Epikúros zbytek svého života. Zemřel v roce 270 ve věku jedenašedesáti let. Epikúrov vliv na své studenty dokládá Senecova osvětlující mravní zásada: „Jednej vždy tak, jako by se na tebe díval sám Epikúros“

3.2 Epikúreismus

Epikúrova životní filosofie stojí především na čtyřech základech – fyzice, teologii, psychologii a etice. Posledně jmenovaná je oblastí, které se Epikúros nejvíce věnoval a také v této práci jí bude věnován značný prostor.

Jeho učení zabývající se fyzikou se opírá především o atomismus, jehož zakladatelem byl Démokritos a Epikúros jej dále rozvinul. Atomismus má za to, že vesmír je složen z prázdná a velmi malých, nedělitelných (*atoma*) částic – atomů. Ty jsou stavebním materiálem všech složitějších věcí. Jejich vlastností je, že se neustále pohybují, všechny

---

^[7] FESTUGIÉRE, André-Jean. *Epikúros a jeho bohové*. Praha: OIKOYMENH, 1996. 125 s. ISBN 80-86005-30-5

^[5] LONG, Anthony A. *Hellénistická filosofie*. Praha: OIKOYMENH, 2003. s. 7–101. ISBN 80-7298-077-7

stejně rychle (rychle jako myšlenka) a jsou různých velikostí, ovšem ne neomezeně velké, neboť potom by byly vidět, což evidentně nejsou. Prázdno, počet atomů i samotný vesmír považovali atomisté za nekonečný.

Dalším aspektem epikúreismus je teologie. Lucretius, další z pokračovatelů atomismu a šířitel Epikúrova učení ve starověkém Římě, zobrazil ve své epické básni *De rerum natura* (O přírodě nebo též O přirozenosti věcí) Epikúra, jako „hrdinu, který lidstvo osvobodil od břemene náboženství.“^[8]

Zároveň však musíme mít na paměti, že Epikúros nijak nepopírá existenci bohů, pouze jim upírá jejich podíl na řízení světa, přírodních jevů a pohybech nebeských těles: „...pokud jde o nebeská tělesa, nesmíme mít za to, že se jejich pohyb, obracení, zatmění, východ, západ a podobné jevy dějí péčí nějaké bytosti, která je řídí nebo v nich řád zavedla a která přitom požívá úplné blaženosti spojené s nesmrtelností... Neboť námahy a starosti a projevy hněvu a přízně se nesrovnávají s blažeností. Ani zase nesmíme věřit, že nebeská tělesa, jež jsou vskutku jen shluky ohně, konají tyto pohyby ze své vůle, požívajíce přitom božské blaženosti.“^[5]

Epikúros tedy spatřuje dokonalost božských bytostí v jejich nicnedělání, nestaráni se o lidské záležitosti, neboť takové starosti by znemožňovaly jejich blaženost. Naproti tomu Platón vidí v dokonalém a pravidelném pohybu nebeských těles odraz dokonalosti božských bytostí, které tento pohyb řídí.

Popření božských zásahů do věcí pozemských má v Epikúrově filosofii významný psychologický efekt. Neboť v takové myšlenkové konstrukci rázem není místo pro jakoukoliv úzkost z posledního soudu a věčného trestu.

Dále se v psychologii zabýval i otázkou duše. Domníval se, že je složena z ušlechtilých atomů a rozprostřena v těle. Až do chvíle, kdy je chráněna tělem je schopna vnímat a komunikovat s tělem. Když duše umře, rozpustí se a tělo přestane vnímat. Pomocí této nauky odstraňoval Epikúros u svých žáků strach z posmrtného života.

Na tomto místě se můžeme ptát proč Epikúros, když upřel bohům jakýkoliv vliv na lidské i vesmírné záležitosti, neudělal ještě další krok a nepokusil se popřít i jejich existenci? Long to vysvětluje Epikúrovou zálibou v empirismu. Každý, kdo se zabývá

---

^[8] CARUS, Titus Lucretius. *O přírodě*. Praha: SVOBODA, 1971. 272 s.

^[5] LONG, Anthony A. *Hellénistická filosofie*. Praha: OIKOYMENH, 2003. s. 7–101. ISBN 80-7298-077-7

otázkou boží existence, musí nepochybně narazit na skutečnost, že různé skupiny z různých dob si vždy našli nějakou podobu božských bytostí. Epikúros z toho usuzuje, že víra je tedy přirozená, „existuje nezávisle na zavedeném náboženství či tradici.“^[5] A tak, jelikož byl empirik, byl to pro něj důkaz boží existence.

Nejvýznamnější roli v epikúreismu zaujímá etika. Základní myšlenkou je, že potěšení je začátek a konec blaženého života. Nicméně je třeba užívat slasti s rozmyslem, tedy moudře si užít, neboť některá potěšení mohou v budoucnu přinést nepřiměřeně větší utrpení: „A právě proto, že je slast prvotním a vrozeným dobrem, nevolíme každou slast, nýbrž někdy se zřekneme mnoha slastí, kdyby nám z nich mělo vzejít ještě více nepříjemností. A mnoha bolestem dáváme přednost před slastmi, když nám kyne po dlouhé době vytrpěných bolestí ještě větší slast. Tedy každá slast je dobrem, jsouc přiměřená naší přirozenosti, nesmíme se ovšem pro každou rozhodnouti. Právě tak je každá bolest zlem, ale přece se nesmíme každé vyhýbat. Teprve když srovnáme a uvážíme prospěch i škodu, sluší se o tom všem rozhodovat. Neboť za některých okolností je pro nás dobro zlem, a naopak zlo dobrem.“^[5]

Z toho plyne, že Epikúros považuje i bolest za něco pozitivního a naopak slast, když je přílišná a není „přiměřená naší přirozenosti“ je považována za negativní. Slasti, která by v budoucnu mohla přinést nějakou horší formu utrpení, je lépe se vyhnout.

Epikúros dále rozlišuje slast „záležející v klidu“ a slast „záležející v pohybu“^[5], přičemž slast první (v klidu) staví nad druhou zmíněnou (v pohybu). Neboť slast „záležející v pohybu“ je nutná k dosažení té „v klidu.“ Velmi dobrým příkladem se zdá hlad. Hlad nám přináší strast. Odstraňování takové strasti, tedy přijímání potravy, uspokojování žádosti, nám přináší slast „záležející v pohybu.“ Až když dojdeme naplnění této žádosti, přestaneme cítit strast a pocítíme protiklad – slast, ovšem slast „záležející v klidu.“

Epikúros to popisuje jasně: „Když tedy pravíme, že svrchovaným cílem je slast, nemáme při tom na mysli rozkoše prostopášníků a rozkoše záležející v pouhém požitku..., nýbrž takový stav, kdy člověk necítí bolesti v těle ani neklidu v duši.“^[5]

---

^[5] LONG, Anthony A. *Hellénistická filosofie*. Praha: OIKOYMENH, 2003. s. 7–101. ISBN 80-7298-077-7

Další z úryvků z Epikúrova díla, nám prozrazuje, jak vzdálené je současné pojetí epikurejství oproti antickému epikúreismu. Posuďte sami: „Prostá jídla působí stejnou slast jako bohatá hostina, jakmile je odstraněna všechna bolest vznikající z nedostatku, a chléb a voda připravují člověku nejvyšší slast, požívá-li jich tehdy, když jich potřebuje.“^[5] Novodobé epikurejství se vyznačuje honbou za dobrým jídlem a pitím, co nejvyšší kvality, mnohdy i nejvyšší možné ceny, neboť se zároveň jedná o vzácné pochoutky.

---

^[5] LONG, Anthony A. *Hellénistická filosofie*. Praha: OIKOYMENH, 2003. s. 7–101. ISBN 80-7298-077-7

4 Novověký hédonismus

Hédonismus považuje slast (řec. hédoné) za nejvyšší dobro i kritérium jednání. Snaží se „redukovat mnohotvárnost a vrstevnatost etických požadavků na úsilí o požitek.“^[9] Podobně je chápán i eudaimonismus – etický princip považující úsilí o štěstí za kritérium mravnosti. Od hédonismu se liší tím, že za cíl morálního jednání nepovažuje pouze slast, ale i uspokojení plynoucí z překonávání úzce smyslových sklonů cestou sebeovládání a uměřenosti. Hédonismus je velmi podobný epikúrejství, s tím rozdílem, že se ve slastech neomezuje pouze na dobré jídlo a pití, nýbrž je přístupný všem možným slastem. Etický hédonismus spočívá v názoru, že lidé ve skutečnosti nejen vyhledávají slast, ale hlavně ji mají vyhledávat, neboť sama slast je dobrem.

Britští filosofové Jeremy Bentham a John Stuart Mill ustanovili základní principy hédonismu s pomocí jejich etické teorie utilitarismu. Zastánci utilitarismu soudí, že člověk by měl konat tak, aby z toho měl co největší užitek co nejvyšší počet lidí. Užitek je v tomto smyslu definován jako potěšení, pocit štěstí nebo uspokojení potřeb. Se svým přítelem J. Benthamem vedl J. S. Mill dlouholetou diskusi na téma, zda se požitek a potěšení mají hodnotit kvalitativně či kvantitativně?

4.1 Utilitarismus J. Benthama

Jeremy Bentham byl anglický právník, sociální myslitel a teoretik morálky. Je považován za zakladatele utilitarismu, ač tento termín poprvé použil až jeho následovník John Stuart Mill. Benthamův utilitarismus předpokládá, že morálka může být matematicky vyčíslena jako souhrn radostí a utrpení vznikajících v důsledku jakéhokoliv jednání. Je proto třeba hledat takové modely chování, které jsou schopny zajistit pro co nejvíce lidí to největší potěšení s co nejmenšími útrapami.

Jeremy Bentham ve své práci *An Introduction to the Principles of Morals and Legislation*^[10] (Úvod do principů morálky a zákonodárství) vysvětluje, že potěšení na

---

^[9] <http://en.wikipedia.org/wiki/Hedonism>

^[10] BENTHAM, Jeremy. *An Introduction to the Principles of Morals and Legislation*. Dover Publications, 2007. 416 s. ISBN 978-0486454528

jedné a bolest na druhé straně tvoří „meze“, které má člověk (zde uvažuje legislativce, který tvoří zákony) neustále na paměti a tedy ho neustále nutí posuzovat jejich hodnotu.

Tvrdí, že člověk pocítí větší nebo menší potěšení, respektive bolest, podle hodnot následujících okolností, jež doprovázejí pocit:

1. Intensita
2. Trvání
3. Určitost nebo neurčitost
4. Blížkost či vzdálenost^[10]

Dále se J. Bentham ve svém textu pokusil vyjmenovat druhy potěšení a strastí. Do potěšení řadí například slasti smyslové, potěšení z bohatství, ze zručnosti, z dobrého jména, potěšení z moci, z představitosti, z úlevy nebo potěšení spojené s očekáváním.

Mezi strasti řadí bolesti smyslové, způsobené strádáním, špatnou pověstí, nešikovností nebo utrpení způsobená očekáváním.

Mezi smyslová potěšení patří pochopitelně stimulace všech pěti smyslů – tedy chuti, čichu, hmatu, zraku, sluchu. Ale také sem řadí sexuální potěšení, zdraví a dokonce opojení (angl. intoxication).

Praktickým výstupem z Benthamovy teorie je vlastně pomůcka při rozhodování se, co učinit, když je člověk postaven před morální dilema. Zastánce utilitarismu má jednoduchou pozici, neboť si představí, jaké následky mohou mít jeho akce a vybere tu, která přinese co největší štěstí (užitek) co největšímu počtu lidí. Jistá komplikace ovšem nastává, když si dotyčný člověk nemůže být jist, zda do rovnice dosadil správné hodnoty.

Slavný je Benthamův výrok o tom, jak nás právě neustálá honba za slastmi a vyhýbání se strastem svazuje a je hlavním důvodem všeho, co děláme: „Příroda uvrhla lidstvo pod nadvládu dvou pánů – strasti a slasti. Je jen na nich ukázat na to, co bychom měli dělat, stejně tak určují co děláme. Na jednu stranu standardy toho co je správné a špatné, na straně druhé řetěz příčin a následků, jsou připevněny k jejich trůnu. Vládou nám ve všem co děláme, ve všem co říkáme, ve všem na co myslíme...“^[10]

---

^[10] BENTHAM, Jeremy. *An Introduction to the Principles of Morals and Legislation*. Dover Publications, 2007. 416 s. ISBN 978-0486454528

4.2 Utilitarismus J.S. Milla

John Stuart Mill byl britský filosof, logik a ekonom. V etice se považoval pochopitelně za stoupence utilitarismu. Velký vliv na něj měl právě jeho předchůdce Jeremy Bentham, který se často zdržoval u nich v domě. Do diskuse o utilitarismu přispěl Mill svým esejem *Utilitarismus*. V textu vychází z Benthamových prací, nicméně se od svého předchůdce odlišuje v názoru na hodnocení potěšení, neboť se domnívá, že ji nelze hodnotit pouze kvantitativně (viz kap. 4.1 této práce). Mill se domnívá, „Bylo by absurdní, že zatímco při hodnocení všech ostatních věcí, kvalita je vážena stejně jako kvantita, tak hodnocení potěšení by mělo záležet pouze na samotné kvantitě.“^[11]

Mill předpokládá, že jeho kritici by se mohli zeptat, co činí jedno potěšení větší (ve smyslu kvalitnější) než druhé, cožpak nestačí, že jednoho je víc než druhého? Na to si odpovídá: „Ze dvou potěšení, jestli existuje jedno, kterému všichni nebo téměř všichni, již zakusili obojí, dají rozhodující přednost, tato pak musí být tou větší rozkoší.“^[11]

Tedy jestliže se člověk musí rozhodnout mezi dvěma slastmi, jejichž kvalitu už předtím poznal, a je schopen se takto rozhodnout, potom je jisté, že jedna má pro něj větší kvalitu než druhá.

Dalším krokem v této úvaze pak musí být určení toho, co je vyšší (lepší) rozkoš a co reprezentuje nízké (horší) slasti. Mill tvrdí, že mezi vyšší rozhodně patří duševní potěšení, zatímco tělesné slasti považuje za nižší. Proč si však myslí, že rozkoš duševní má vyšší kvalitu než potěšení tělesné? „Jen pár lidských bytostí by souhlasilo s přeměnou v nějakou formu nižšího živočicha za příslib plného přístupu ke zvířecím potěšením; žádná inteligentní lidská bytost by se dobrovolně nevolila k proměně v blázna...“^[11] Tedy nikdo by se dobrovolně nevzdal svého lidství, i za cenu toho, že by získal přístup ke všem slastem zvířecím. Tyto však musejí být pouze rozkoše tělesné, neboť zvířata nemají možnost prožívat duševní slasti. Z toho jasně plyne, že člověk, při rozhodování mezi dvěma slastmi, jasně upřednostňuje přístup k duševním potěšením.

Že utilitarismus není pouze honbou za vlastním potěšením, nýbrž neustálá snaha o šťastný život všech, nebo alespoň co největšího počtu lidí, dokládá Mill v této pasáži:

---

^[11] MILL, John Stuart. *On Liberty and Utilitarianism*. London: DAVID CAMPBELL PUBLISHERS, 1992. s. 119

„Ve zlatém pravidle Ježíše Nazaretského najdeme kompletního ducha etiky utilitarismu. Čiň tak, jak bys chtěl, aby tobě činili jiní, a miluj svého bližního jako sebe, představuje dokonalou ukázkou utilitaristické morální zásady.“^[11]

Velkou námitkou proti utilitarismu se zdá ta, že člověk nemá čas, předtím než vykoná nějaký čin, aby vyhodnotil a zvážil všelijaké efekty, jež mají vliv na všeobecný pocit štěstí. Nicméně Mill má i na tento problém odpověď: „Je to stejné jako by kdokoliv měl říci, že je nemožné, abychom řídili naše jednání podle křesťanství, protože nemáme čas, při každé příležitosti, kdy je třeba něco vykonat, pročítat Starý a Nový Zákon.“^[11] Dále pokračuje argumentací, že lidstvo se v průběhu věků naučilo jisté zkušenosti, a tak může předpokládat určité tendence u určitých činnostech.

4.3 Utilitarismus a ekonomie

J. S. Mill i Jeremy Bentham byli mimo jiné ekonomové. Jejich příspěvek k ekonomickým vědám spočívá především v zavedení pojmu užitečnosti a maximalizace užitku do ekonomické analýzy. Dodnes se v ekonomii učí, že člověk je racionální bytost snažící se získat ze všeho největší užitek. Tedy je tento člověk také hédonista snažící se dosáhnout největšího možného uspokojení (svých potřeb).

Stejně tak jako J. S. Mill a J. Bentham vedli diskusi o kvalitativním, respektive kvantitativním hodnocení potěšení a slasti, dodnes se v ekonomické teorii vyučují dvě verze o užitku – ordinalistická a kardinalistická.

„Užitek vyjadřuje subjektivní míru uspokojení potřeb nebo štěstí.“^[11]

Kardinalistická teorie, podobně jako Benthamův utilitarismus, má za to, že užitek lze nějakým způsobem změřit, kvantifikovat. Ekonomům se však nepodařilo nijak vysvětlit měřitelnost užitku, a tak zavedli umělé hodnoty, tzv. utility nebo se používá nepřímé měření pomocí peněz. Dále tito ekonomové zastávají kardinalistickou teorii užitku

---

^[11] MILL, John Stuart. *On Liberty and Utilitarianism*. London: DAVID CAMPBELL PUBLISHERS, 1992. 172 s. ISBN 1-85175-081-3

tvrdili, že: „užitek z jednoho statku závisí pouze na spotřebovaném množství tohoto statku a není ovlivněn spotřebovaným množstvím jiných statků.“^[12]

Ekonomové, kteří se klaní spíše k ordinalistické teorii, odmítají, že by užitek mohl být měřitelný. Ordinalisté analyzují užitek pomocí indiferenčních křivek, jež jsou grafickým vyjádřením různých kombinací statků, které spotřebiteli přinášejí stejný užitek. „...spotřebitel se vždy rozhoduje o nějaké kombinaci různých statků. O této dané kombinaci může říci pouze to, zda ji preferuje více, stejně nebo méně než jinou kombinaci.“^[12] Tedy podobně jako J. S. Mill předpokládal, že člověk hodnotí některé slasti jako kvalitnější než jiné.

---

^[12] BURIANOVÁ, Jaroslava, ČADIL, Jan, KAŇKOVÁ, Eva, PAVELKA, Tomáš, SOUKUP, Alexandr. *Učební texty z mikroekonomie*. Praha: Česká zemědělská univerzita, 2006, s. 59-61

5 Potěšení a přepych v současné západní společnosti a v České republice

Potěšení z luxusu a bohatství se objevuje ve výčtu slastí J. Benthama. Přepych vzniká z přebytku, který nelze nijak lépe využít. Je to rozmařilost, zbytečná nádhera. „...v přepychovém daru musíme vidět to, co člověka vytrhlo z jeho přirozených sklonů k vlastnění nebo uchovávání toho, co je mu bezprostředně užitečné.“^[6]

Mezi luxusní zboží se řadí především drahé šperky, některé automobily ale i vybrané druhy jídla. Spotřeba takových statků přináší člověku zvláštní blaženost. Pochopitelně ne takovou, o niž se snažil Epikúros, který sám žil velmi střídmě a skromně a snažil se vyhnout podobným slastem. Nicméně pro hédonismus a epikúrejství jsou luxusní statky jedním z hlavních zdrojů potěšení. Navíc přepychové zboží má tu vlastnost, že spotřebiteli přináší velmi vysokou rozkoš najednou. To je pochopitelně kompenzováno tím, že takové statky jsou vzácné a tudíž i velmi drahé. Odpradávná je luxus spojen s bohatstvím. Žít v přepychu si vždy mohli dovolit jen ti nejbohatší. Nicméně v poslední době možná dochází k proměně. Luxus už přestává být doménou nejbohatších vrstev.

Jak se zdá, žijeme v době luxusu, přepychu a neustálé honby za potěšením. Luxusní zboží se dostává na stále více trhů ke stále většímu počtu koupěschopných zákazníků. S tím však souvisí i jeho proměna. „Luxus se rozmohl: je to již sféra s mnoha kategoriemi, už tu není *jeden* luxus, ale *více* druhů přepychu, v několika vrstvách, pro různé skupiny lidí.“^[6] Zdá se, jako by tento trend neměl nikdy skončit. Trh s přepychem se neustále zvětšuje, stejně jako se zvyšuje počet lidí, kteří si jej mohou dovolit. Vyhlídky do budoucna jsou navíc takové, že tento trend neustálého růstu bude pokračovat. Ještě stále však existuje mnoho zemí a jejich obyvatel, již si luxusní statky a život v přepychu (zatím) nemohou dovolit. V roce 2001, žilo na světě 1,1 miliardy lidí, kteří si musejí vystačit s jedním dolarem na den, což je považováno za extrémní chudobu. Více než 2,7 miliardy lidí žije s méně než 2 dolary denně, tedy žijí v mírné chudobě.

---

^[6] LIPOVETSKY, Gilles. *Věčný přepych*. Praha: PROSTOR, 2005. 136 s. ISBN 80-7260-144-X

Jak je na tom, co se týče přepychu a potěšení, v porovnání se západní Evropou i světem Česká republika? Ve Zprávě o stavu země Fakulty sociálních věd University Karlovy se dočteme: „Transformace společnosti zasáhla i hodnotové orientace obyvatelstva, byť změna převažujících hodnot probíhá pozvolna. Vysoce jsou stále ceněny rodina, zdraví, práce, roste váha přátelství a volného času. Význam hodnot jako jsou kariéra, bohatství, uznání jinými, snaha vyniknout, ochota riskovat je v naší populaci stále malý. Ve srovnáních po r. 1990 se projevuje růst hédonismu, především u lidí do 30 let, který však začal už za minulého režimu..... Na váze nabývají konzumní orientace,...“^[13]

Takovýto vývoj se dal očekávat. Po mnoho let bylo obyvatelům zemí komunistického bloku upíráno právo uspokojit své žádosti po luxusu a přepychu, tedy alespoň ve srovnání s tím, co bylo možné na tzv. západě. Když se pak změnila politická i hospodářská situace, bylo pochopitelné, že země, které v sobě tak dlouho tlumily svůj potenciál, budou chtít rychle dohnat zameškaný vývoj směrem ke konzumní společnosti.

Pochopitelně jsou velké rozdíly ve městech a na venkově. Například Praha patří k nejbohatším regionům Evropské unie a její obyvatelé si mohou dopřávat potěšení z luxusních a přepychových statků a služeb mnohem častěji než obyvatelé ostatních částí České republiky. „Její bohatství (Prahy) přepočtené na jednoho obyvatele činí 138 procent průměru Evropské unie.“^[9] Na druhou stranu Moravskoslezský kraj patří k nejchudším s 53,4 procenty průměru EU.

České republice však ještě schází několik met při honbě za potěšením. Například doposud žádná česká restaurace nebyla uvedena v každoročně vydávané příručce gurmánů a labužníků Michellin Red Guide. Nicméně s každoročním růstem české ekonomiky, je dle mého názoru jen otázkou času, kdy se Česká republika dostane i do této příručky.

---

^[13] POTŮČEK, Martin (ved. autorského týmu) et al. *Zpráva o stavu země. Strategické volby, před nimiž stojí*. Praha: CESES Papers/Studie CESES, č.6, 2004. 35 s.

^[9] <http://www.euroskop.cz/18769330/5567/clanek-zpravodajstvi/>

6 Epikurejství studentů pražských vysokých škol – stanovení hypotézy

Dotazníkové šetření by mělo ukázat, nejen to, jak se studenti starají o své slasti a vyhýbají se utrpení, ale také zda to dělají vědomě, zda-li se vůbec někdy zamysleli nad tím, proč některé činnosti dělají radši než jiné? Doufám, že se dozvím, jestli dnešní vysokoškoláci dávají přednost tělesným nebo duševním potěšením? Předpokládám, že poměr je přibližně 1:1 nebo, jak bych rád doufal, s mírnou převahou duševních potěšení. (Hypotéza 1) Zde bych rád upozornil, že je velmi obtížné u některých činností určit, zda se jedná o tělesnou nebo duševní rozkoš. Toto rozhodnutí ponechám na dotazovaných. Předpokládám však, že za naprosto tělesnou rozkoš bude většina respondentů považovat sport, sex nebo vychutnání dobrého jídla či pití. Na druhé straně věřím, že za čistou duševní rozkoš, bude považována četba, pocit z úspěchu nebo čas strávený s rodinou a přáteli. Mezi těmito dvěma okraji se nachází bohužel ještě mnoho činností, které nelze tak jednoznačně určit. Jedná se například o poslech hudby, řízení automobilu apod. Proto jsem do dotazníku u otázky č. 2 zařadil i odpověď – nelze jednoznačně určit.

Dále mne velmi zajímá, zda se potvrdí předpoklad hédonistů, že potěšení znamená pro člověka i pocit štěstí. U této otázky jsem mírně skeptický a předpokládám, že se většina respondentů neztotožní s hédonistickým pohledem na svět. (Hypotéza 2)

Jaké asi budou rozdíly mezi pohlavími? Troufám si tvrdit, že v oblasti tělesných rozkoší budou muži častěji uvádět sex a sport než ženy. (Hypotéza 3) Je obecně známo, že muži v psychologických výzkumech uvádějí více sexuálních partnerů než ženy (i když by se počty měly pochopitelně rovnat, neboť mužů i žen je zhruba stejně). A proto i u svého výzkumu očekávám, že muži budou častěji uvádět sex jako svůj zdroj potěšení. Ve sféře duševních potěšení naopak předpokládám, že ženy budou častěji uvádět potěšení spojená s rodinou a přáteli. (Hypotéza 4)

Předpokládám, že je možné očekávat vyrovnaný výsledek obou pohlaví při uspokojování žádostí po dobrém jídle a pití. Kolik ze současných vysokoškoláků už navštívilo nebo pravidelně navštěvuje nějakou luxusní nebo gurmánskou restauraci? Odhaduji, že toto číslo bude neveliké, protože studenti (zatím) nemají dostatek peněžních prostředků, aby si mohli dovolit podobné epikurejské potěšení a také se

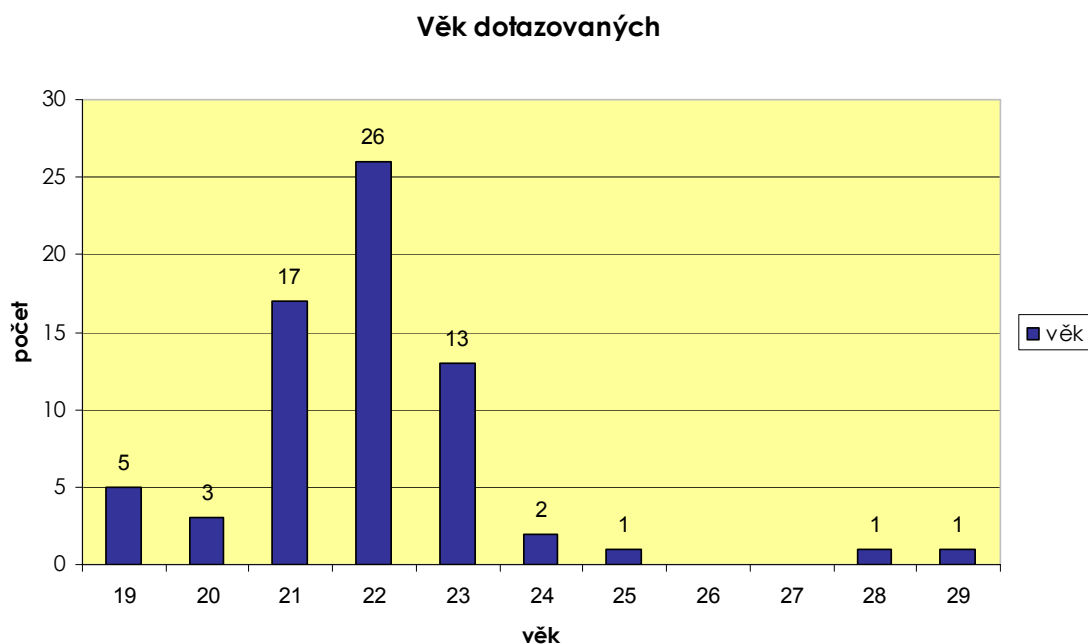
domnívám, že to ani nepatří k jejich představě o „užívání si života.“ (Hypotéza 5) Jistě by však bylo zajímavé opakovat tento výzkum za nějakých 15 – 20 let a zjistit, jak se posunuly preference dotazovaných.

7 Empirický výzkum: dotazníkové šetření

Dotazníkového šetření se zúčastnilo 69 respondentů ve věku od 19 do 29 let. Tato skupina studentů pražských vysokých škol byla vybrána náhodně. Nejprve jsem zaslal odkaz na dotazník svým známým a přátelům, kteří jej pak rozšiřovali dále těm, kteří splňovali podmínky pro zařazení do výzkumu. Z šetření jsem musel vyřadit dva dotazníky, neboť z odpovědí bylo zřetelné, že dotyční vyplnili dotazník pouze pro své pobavení.

Skupina respondentů byla složena ze 35 mužů a 34 žen. Průměrný věk dotazovaných byl 21 let. V tabulce č. 1 uvádím rozdělení respondentů podle věku:

Věk	Počet	Podíl v %
19	5	7,25%
20	3	4,35%
21	17	24,64%
22	26	37,68%
23	13	18,84%
24	2	2,90%
25	1	1,45%
26		0,00%
27		0,00%
28	1	1,45%
29	1	1,45%
celkem	69	100,00%

8 Rozbor a interpretace výsledků šetření

Otázka č.1) Zkuste prosím napsat, jaká činnost(i) nebo věc(i) vám v poslední době přinesla potěšení, rozkoš?

Na tuto otázku odpovídali respondenti volně, někteří uváděli i více činností a tedy je její statistické zpracování nesnadné, nicméně v odpovědích lze rozeznat jisté tendence. Za prvé je to značné zaměření na úspěch, ať už se jedná o potěšení z úspěchu ve škole (zkoušky) nebo v práci. Úspěch jako příčinu slasti uvedlo 18 studentů. Druhým nejvýznamnějším faktorem potěšení se ukázal sport. V různých formách (aktivně) se objevil u 17 respondentů, z toho u šesti mužů a 11 žen. Poněkud zvláštní touha se projevila u 6 dalších mužů, kteří jako činnost, která jim v poslední době způsobila potěšení, uvedli jízdu automobilem. Nejsm si jist, zda je možné to považovat za sport či dokonce jestli se spíš nejedná o potěšení duševní než tělesné?

Dalšími oblíbenými činnostmi se zdají jakákoliv setkání s přáteli a rodinou (muži 5, ženy 8) a sexuální aktivity (muži 6, ženy 6). Velmi okrajově se mezi slastnými činnostmi objevilo jídlo (třikrát) a hudba nebo četba (obojí dvakrát).

Otázka č.2) Jednalo se o tělesné nebo duševní potěšení, rozkoš?

	počet	podíl v %
a) tělesné	9	13,04%
b) duševní	34	49,28%
c) nelze jednoznačně určit	26	37,68%
	69	100,00%

Z výsledků jasně plyne, že lidé si více užívají duševní rozkoše než tělesné, což odpovídá i předpokladům J. S. Milla o tom, že člověk by nevyměnil lidské rozkoše (vyšší, duševní) za zvířecí nižší (pouze tělesné). Zajímavé jsou obtíže, které respondenti pocítili při určování rozkoše. Jak už ale bylo napsáno výše, není jednoduché takovou věc určit například u řízení automobilu.

Otázka č.3) Způsobili jste si toto potěšení sami?

	počet	podíl v %
a) sami	25	36,23%
b) přišlo zvenčí	26	37,68%
c) nelze jednoznačně určit	18	26,09%
	69	100,00%

U této otázky je podíl samotných dotazovaných na způsobené rozkoši shodný se zásahy zvenčí. Pochopitelně i zde se objevili činnosti, u kterých je obtížné určit, zda si potěšení z nich způsobili dotazovaní sami či přišlo od někoho jiného. Častým příkladem je zde úspěch ze složené zkoušky – způsobil si potěšení člověk sám tím, že se dobře připraví nebo je tento pocit způsoben zkoušejícím, který zapíše známku do indexu?

Otázka č.4) Cítíte rozkoš nebo potěšení při konzumaci dobrého jídla, vína?

	počet	podíl v %
a) ano	25	36,23%
b) je to příjemné, ale za rozkoš bych to nepovažoval(a)	44	63,77%
c) ne	0	0,00%
	69	100,00%

Z odpovědí na tuto otázku můžeme soudit, že i mezi studenty se najde vcelku početná skupina (zhruba třetina) gurmánů a labužníků, kteří si dokáží vychutnat dobré jídlo. Zbylé dvě třetiny pravděpodobně považují dobré jídlo za pouhé zpestření každodenní stravy.

Otázka č.5) Navštívili jste někdy luxusní nebo gurmánskou restauraci?

	počet	podíl v %
a) ano, navštěvuji pravidelně	8	11,59%
b) ano	43	62,32%
c) ne, ale rád(a) bych	12	17,39%
d) ne	6	8,70%
	69	100,00%

Vysoký počet kladných odpovědí je poněkud překvapivý. Rovněž touha navštívit nějakou dobrou restauraci a pojíst jako pravý epikúrejec je relativně silná.

Otázka č.6) Cítíte rozkoš, potěšení při nějaké duševní činnosti?

	počet	podíl v %
a) ano	61	88,41%
b) ne	8	11,59%
	69	100,00%

U této otázky jasně převažují kladné odpovědi.

Otázka č.7) Při jaké?

U této otázky opět převládá úspěch jako hlavní příčina slasti (14 dotázaných). Významnými činnostmi jsou také hudba (především poslech), četba, vzdělávání se a kultura v různých formách. Překvapivě často respondenti uváděli meditace, rozjímání nebo snění (dohromady 10).

Zajímavým výsledkem je zde především to, že velká část lidí považuje poslech hudby za duševní potěšení. I já sám tak soudím, i když je to sporné a je možný i opak.

Otázka č.8) Myslíte si, že velikost užitku (požitku, potěšení) lze hodnotit:

	počet	podíl v %
a) kvalitativně	49	71,01%
b) kvantitativně	6	8,70%
c) nevím	14	20,29%
	69	100,00%

Většina dotázaných (více než dvě třetiny) by tedy souhlasila s J. S. Millem a jeho hodnocením slastí.

Otázka č.9) Co je pro vás v životě důležitější?

	počet	podíl v %
a) zmírnit své utrpení na minimum	21	30,43%
b) zvýšit své potěšení na maximum	26	37,68%
c) vyrovnaná kombinace utrpení a potěšení	18	26,09%
d) nevím	4	5,80%
	69	100,00%

U této otázky jsem spíše předpokládal odpovědi dle Epikúra, tedy vyrovnanou kombinaci utrpení a potěšení. Ukázalo se však, že studenti jsou rozděleni na tři téměř vyrovnané skupiny. Hédonisté jsou v převaze pokud srovnáváme jednotlivé skupiny mezi sebou, nicméně pokud je porovnáme se všemi „nehédonisty,“ zjistíme, že hédonisté se mezi respondenty vyskytují v menším počtu.

Otázka č.10) Byli byste ochotni se vzdát velkého potěšení, když byste věděli, že v budoucnu již tak velké potěšení nezažijete? (Epikúros tvrdí, že tak velké potěšení později naruší vaši rovnováhu)

	počet	podíl v %
a) Vzdal(a) bych se ochotně	15	21,74%
b) Nevzdal(a) bych se i přesto, že by mi to později způsobilo trápení	4	5,80%
c) Nevzdal(a) bych se, protože si myslím, že takhle to nefunguje	44	63,77%
d) Nevím	6	8,70%
	69	100,00%

Jak vidno, mnoho studentů dává přednost velkému potěšení a neuvědomuje si, že toto potěšení narušuje jejich cestu k blaženému životu. To je pochopitelné, neboť téměř dvě třetiny studentů nevěří Epikúrovu předpokladu, že je třeba se vyhnout příliš velkým slastem.

Otázka č.11) Myslíte si, že štěstí (vaše) závisí na potěšení?

	počet	podíl v %
a) ano, s tím souhlasím	11	15,94%
b) potěšení má velký vliv na štěstí	16	23,19%
c) potěšení má malý vliv na štěstí	22	31,88%
d) štěstí a potěšení spolu vůbec nesouvisí	20	28,99%
	69	100,00%

Většina respondentů se dle výsledků výzkumu neztotožňuje s hédonistickou teorií, že šťastný život se odvíjí od slasti a potěšení.

Otázka č.12) Pokuste si vzpomenout na poslední okamžik, kdy jste cítili štěstí a popište ten okamžik.

Štěstí znamená pro mnoho lidí přítomnost někoho blízkého, většinou je to partner nebo partnerka. Takové okolnosti štěstí uvedlo 16 dotázaných. Dalšími častými odpověďmi byl čas strávený s přáteli (9) , úspěch v práci nebo ve škole (8) a sport (5), převážně spojený s adrenalinem.

Otázka č.13) Čím byl váš pocit štěstí způsoben?

V případech, kdy byla odpověď na předchozí otázku „přítomnost někoho blízkého,“ pak na tuto otázku odpovídali téměř všichni, že cítili pocit bezpečí apod. Naopak, když v předchozí odpovědi uvedli že se cítili šťastni s přáteli, pak v této otázce často odpovídali, že štěstí bylo způsobeno pocitem bezstarostnosti, uvolnění a pocitem, že někam patří.

Otázka č.14) Bylo to štěstí zapříčiněno nějakou formou potěšení, popřípadě slasti?

	počet	podíl v %
a) ano	33	47,83%
b) ne	36	52,17%
	69	100,00%

Hodnocení, zda bylo štěstí způsobeno nějakou formou slasti je dost subjektivní a záleží na konkrétních okolnostech prožívaného štěstí. Tuto otázku jsem zařadil především, abych si ověřil zda respondenti odpovídali upřímně na otázku číslo 11 a jsou ve svých

názorech konzistentní. Můžeme vidět, že byli poctiví, neboť negativní odpovědi jsou v obou otázkách mírně nad průměrem.

Otázka č.15) Co pro vás znamená „užít si“?

Když si chtějí mladí lidé „užít,“ tak to pro ně znamená „něco si vychutnat, vydovádět se a odvázat se.“ (13 dotázaných) Velmi důležité je prožívaný okamžik, ať už dělají cokoli, prožít naplno (11 dotázaných) a bez starostí (10 respondentů). Další nezbytnou součástí „užívání si“ jsou pochopitelně přátelé a zábava (obojí 8 odpovědí).

Otázka č.16) Kdy naposledy jste si takto užili?

Odpovědi na tuto otázku jsem rozdělil do pěti kategorií:

- naposledy jsem si užil dnes nebo včera (17 dotázaných)
- naposledy to bylo nejdéle před týdnem (taktéž 17 dot.)
- bylo to v době nejdéle před měsícem (8 odpovědí)
- před několika měsíci (14 respondentů)
- nevím, nepamatuji se (odpovězeno 13-krát)

Otázka č.17) Jak často si „užíváte“?

	počet	podíl v %
a) neustále	11	15,94%
b) často	28	40,58%
c) občas	30	43,48%
d) nikdy	0	0,00%
	69	100,00%

Občas si pochopitelně musí „užít“ každý člověk a je jedno, co to pro kterého jedince znamená. Často si užívat je patrně také přirozené, alespoň čtyřicet procent dotázaných to tak cítí. Jak je však možné, že si tolik lidí užívá neustále? Pravděpodobně jsou velmi spokojeni se svým životem, baví je studium nebo práce, kterou dělají. Takovým lidem nezbyvá než závidět.

Otázka č.18) Jak moc si „užíváte“?

	počet	podíl v %
a) co nejvíce	25	36,23%
b) přiměřeně	44	63,77%
c) vůbec ne	0	0,00%
	69	100,00%

Tuto otázku jsem zařadil především, abych se dozvěděl, jak moc se studenti snaží naplnit své touhy. Jestli užívání si života je pro ně hlavním cílem nebo se snaží si občas užít, ale s mírou, či snad že to pro ně není vůbec důležité. Z tabulky můžeme vidět, že nějakou důležitost činnostem spojeným s užíváním si přisuzují všichni dotázaní. Téměř dvě třetiny všech pak užívají života s rozumem. Zbývá třetina by si nejradyji užívala neustále, kdyby to šlo.

Otázka č.19) Ohodnoťte prosím váš požitek z následujících činností (1 – nejnižší, 5 – nejvyšší):

a) konzumace dobrého jídla, pití	počet	podíl v %
1 = nejnižší potěšení	9	13,04%
2	12	17,39%
3	12	17,39%
4	28	40,58%
5 = nejvyšší potěšení	8	11,59%
	69	100,00%

b) Sport (aktivně)	počet	podíl v %
1 = nejnižší potěšení	12	17,39%
2	7	10,14%
3	8	11,59%
4	16	23,19%
5 = nejvyšší potěšení	26	37,68%
	69	100,00%

c) studium a vzdělávání se	počet	podíl v %
1 = nejnižší potěšení	17	24,64%
2	22	31,88%
3	18	26,09%
4	10	14,49%
5 = nejvyšší potěšení	2	2,90%
	69	100,00%

d) četba	počet	podíl v %
1 = nejnižší potěšení	17	24,64%
2	8	11,59%
3	22	31,88%
4	16	23,19%
5 = nejvyšší potěšení	6	8,70%
	69	100,00%

e) poslech hudby	počet	podíl v %
1 = nejnižší potěšení	9	13,04%
2	6	8,70%
3	10	14,49%
4	18	26,09%
5 = nejvyšší potěšení	26	37,68%
	69	100,00%

Ke každé otázce a – e jsem navíc spočítal i sumu součinů - váha násobená počtem dotázaných. Tedy například u otázky a) konzumace dobrého jídla a pití odpovědělo 9 studentů, že této činnosti přikládá váhu 1, 12 studentů shodně váhu 2 a 3, 28 jich ohodnotilo konzumaci dobrého jídla váhou 4 a 8 z nich nejvyšší váhou 5. Z toho tedy : $(9*1 + 12*2 + 12*3 + 28*4 + 8*5) = 221$. Takto vypočítané hodnoty mi pak dovolí porovnat jednotlivé činnosti mezi sebou.

Nejlépe z tohoto srovnání nakonec vychází poslech hudby (253), následovaný sportem (244). Ve středu preferencí se nachází konzumace dobrého jídla a pití (221). Ze srovnání vyplývá, že respondenti pocítují nižší potěšení při četbě (193). Podle

očekávání byl nejhůře hodnocen požitok ze studia a vzdělávání se (165), ačkoliv užitek z něj je dle mého názoru ze srovnávaných činností nejvyšší. Paradoxem je, že dle ekonomické teorie by mělo být vzdělání hodnoceno nejlépe, neboť přináší nejvyšší užitek a tedy i nejvyšší potěšení ze spotřeby. Nicméně, v poslední době se objevují názory, že člověk je racionálně uvažující bytost nikoliv ve výběru potřeb, které bude uspokojovat, nýbrž ve způsobu, kterým se snaží dosáhnout uspokojení svých potřeb. V tomto případě tedy vzdělávání přináší studentům malé potěšení (někdy i utrpení), ale zase mohou počítat s tím, že v budoucnu dostanou lepší práci a mohou dosáhnout větších úspěchů. Takové vysvětlení by potom souhlasilo s odpověďmi na otázky č. 9 a 11, z kterých plyne, že respondenti nemají zájem o nízká a snadno dostupná potěšení, nýbrž jsou schopni přetrpět i dlouhá období strastí, aby pak byli odměněni nějakou pozdější slastí, které přikládají vyšší kvalitu.

Překvapivý je úspěch poslechu hudby. Nejspíše je to způsobeno emocemi, které hudba dokáže vyvolat a také faktem, že člověk se při hudbě může uvolnit a relaxovat. Sport je pochopitelně důležitým působitelem slasti, neboť, jak známo, při sportovních aktivitách se do těla uvolňují látky, které navozují stav blaženosti

Otázka č.20) Jak rozumíte pojmům hédonismus a epikúrejství? Co se vám při jejich vyslovení vybaví?

Tato otázka už byla pouze doplňková. Nekladl jsem si za cíl zjistit nějakou důležitou informaci, spíše jsem chtěl zjistit, jak jsou tyto pojmy mezi studenty známé, jestli je používají. Navíc z otázek v dotazníku mohli celkem dobře uhodnout, o co hédonistům a epikúrejčům jde. Nicméně většina uvedla (26), že jim tyto pojmy nic neříkají. 25 dotázaných uvedlo nějakou spojitost s rozkoší a slastí. Osmnáct studentů si hédonismus a epikúrejství správně zařadilo do filosofie a antického Řecka.

Otázka č.21) Máte ještě nějakou připomínku, popřípadě můžete sdělit váš osobní postoj k tématu:

Doufal jsem, že dotazovaní budou odpovídat rozvážně, že se nad každou otázkou zamyslí a že jim po vyplnění zůstane nějaké téma k přemýšlení. Toto moje přání se vcelku vyplnilo, neboť u poslední otázky respondenti občas uváděli, že jim to přijde jako zajímavé téma nebo že se vlastně nikdy takhle nad slastmi nezamysleli.

8.1 Diskuse

Hypotéza 1 – Shodné počty u odpovědí na tělesné a duševní slasti, popřípadě s mírnou převahou duševních. Tato hypotéza se mi potvrdila; celá polovina dotázaných uvedla ve druhé otázce duševní rozkoš. Navíc téměř 90 procent studentů pocítuje slast či potěšení při nějaké duševní činnosti.

Hypotéza 2 – Většina respondentů se neztotožní s hédonistickým pohledem na svět, tedy že pro ně štěstí znamená i něco jiného, než pouhé slasti a potěšení. Tato hypotéza se mi taktéž potvrdila, neboť pouze 15% dotázaných uvedlo, že jejich štěstí se odvíjí výhradně od potěšení. Tento stav potvrdila i otázka č.14, ve které většina studentů odpověděla, že nedávný pocit štěstí, který pocítili, nebyl způsoben nějakou formou slasti.

Hypotéza 3 - V oblasti tělesných rozkoší budou muži častěji uvádět sex a sport než ženy. Tento předpoklad se bohužel neukázal jako správný. V oblastech sexu jsou výsledky mužů i žen shodné. Sport jako tělesné potěšení uváděly ženy dokonce dvakrát častěji než muži. Takový výsledek mne velmi překvapil. Možným vysvětlením by mohla pochopitelně být neupřímnost v odpovědích. Jak jsem již uváděl výše, ve výzkumech zabývajících se sexem, muži často přehánějí a ženy si naopak ubírají sexuální partnery. Tento stav je všeobecně znám, a tak je možné, že se obě skupiny snažily upravit své odpovědi tak, aby se pokud možno vymanily ze stereotypu svého pohlaví.

Hypotéza 4 -Ve sféře duševních potěšení naopak předpokládám, že ženy budou častěji uvádět potěšení spojená s rodinou a přáteli. Tato hypotéza se mi potvrdila jako správná. Téměř o polovinu více žen než mužů uvedlo jako zdroj svého potěšení setkání s rodinou a přáteli.

Hypotéza 5 – Studenti vysokých škol nemají zájem uspokojovat své žádosti prostřednictvím dobrého jídla a pití. U této hypotézy jsou výsledky nejednoznačné. Většina dotázaných už ve svém životě navštívila nějakou luxusní nebo gurmánskou

restauraci nebo by ji alespoň jednou rádi navštívili. Z tohoto hlediska se má hypotéza, nepotvrdila. Nicméně v otázce č.4 – Cítíte rozkoš nebo potěšení při konzumaci dobrého jídla, pití? většina uvedla, že je to příjemné, ale za rozkoš by to nepovažovali. Což můj odhad, že takto si studenti nepředstavují formu toho, jak si užít, potvrzuje.

Možné vysvětlení tohoto rozporu je, že dotazovaní rádi chodí do luxusních nebo gurmánských restaurací z jiných důvodů; pravděpodobně tam chtějí uspokojit své žádosti po luxusu a přepychu.

9 Závěr

Jak ukázal dotazníkový výzkum, studenti nejvíce touží po úspěchu, ať už ve škole či v práci. Jakýkoliv druh úspěchu jim přináší velké potěšení.

Dále není pochyb o tom, že potěšení a slasti jsou významnou složkou každodenního života člověka. Nicméně, jak ukázaly výsledky šetření, pravděpodobně to nebude to jediné, co nás v životě činí šťastnými. Navíc existuje i spousta věcí, které nás činí nešťastnými, například úmrtí někoho blízkého, a nemůžeme proti tomu nic udělat i kdybychom se přesně řídili Epikúrovým receptem na blažený život.

Byla by však chyba se nechat tímto přesvědčením udolat a podlehnout skepsi. Nemůžeme se sice oddávat nekonečné blaženosti jako Epikúrovi bohové, můžeme se však pokusit činit život blaženější a šťastnější, jestliže se naučíme moudře si užít.

10 Seznam literatury

- [1] KOLSKÝ, Karel. *Vaječný koňak latinsky?* Reflex, 2007, č. 2
- [2] KOL. AUTORŮ, *Pravidla českého pravopisu*. Praha: PANSOFIA, 1993. 383 s. ISBN 80-901373-6-9
- [3] KOL. AUTORŮ, *Všeobecná encyklopedie Diderot*. Praha, 1999. Svazky 2,3,5. ISBN 80-902555-2-3
- [4] KOL. AUTORŮ, *Encyklopedický slovník*. Praha: ODEON, 1993. 1253 s. ISBN 80-207-0438-8
- [5] LONG, Anthony A. *Hellénistická filosofie*. Praha: OIKOYMENH, 2003. s. 7–101. ISBN 80-7298-077-7
- [6] LIPOVETSKY, Gilles. *Věčný přepych*. Praha: PROSTOR, 2005. 136 s. ISBN 80-7260-144-X
- [7] FESTUGIÈRE, André-Jean. *Epikúros a jeho bohové*. Praha: OIKOYMENH, 1996. 125 s. ISBN 80-86005-30-5
- [8] CARUS, Titus Lucretius. *O přírodě*. Praha: SVOBODA, 1971. 272 s.
- [9] Internetové zdroje (viz strana 2 seznamu literatury)
- [11] MILL, John Stuart. *On Liberty and Utilitarianism*. London: DAVID CAMPBELL PUBLISHERS, 1992. 172 s. ISBN 1-85175-081-3
- [10] BENTHAM, Jeremy. *An Introduction to the Principles of Morals and Legislation*. Dover Publications, 2007. 416 s. ISBN 978-0486454528
- [12] BURIANOVÁ, Jaroslava, ČADIL, Jan, KAŇKOVÁ, Eva, PAVELKA, Tomáš, SOUKUP, Alexandr. *Učební texty z mikroekonomie – 1. část*. Praha: ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA, 2006, s. 59-61
- [13] POTŮČEK, Martin (ved. autorského týmu) et al. *Zpráva o stavu země. Strategické volby, před nimiž stojí*. Praha: CESES Papers/Studie CESES, č.6, 2004. 35 s.

[9] Internetové zdroje

Wikipedia

<http://en.wikipedia.org/wiki/Epicure>

<http://en.wikipedia.org/wiki/Epicureanism>

<http://en.wikipedia.org/wiki/Hedonism>

<http://en.wikipedia.org/wiki/Utilitarianism>

Epicurean philosophy online

<http://www.epicurus.info>

Utilitarian Philosophers

<http://www.utilitarian.net>

Euroskop

<http://www.euroskop.cz/18769330/5567/clanek-zpravodajstvi/>

11 Přílohy

A. Dotazník

Dotazník

k bakalářské práci Hédonismus a epikúrejství jako životní smysl v antice a dnes

věk..... pohlaví.....

Návod k vyplnění: V dotazníku naleznete dva druhy otázek: zaškrťovací a psací. U zaškrťovacích prosím zakroužkujte nebo jinak označte **jednu** možnost, která nejlépe odpovídá vašim názorům a postojům. U psacích otázek se prosím pokuste odpovědět na zadanou otázku. Dotazník je pochopitelně anonymní a všechny získané informace budou použity pouze pro účely bakalářské práce.

---

1) Zkuste prosím napsat, jaká činnost(i) nebo věc(i) vám v poslední době přinesla potěšení, rozkoš?

.....
.....
.....

2) Jednalo se o tělesné nebo duševní potěšení, rozkoš?

- a) tělesné
- b) duševní
- c) nelze jednoznačně určit

3) Způsobili jste si toto potěšení sami?

- a) sami
- b) přišlo zvenčí
- c) nelze jednoznačně určit

4) Cítíte rozkoš nebo potěšení při konzumaci dobrého jídla, vína?

- a) ano
- b) je to příjemné, ale za rozkoš bych to nepovažoval(a)
- c) ne

5) Navštívili jste někdy luxusní nebo gurmánskou restauraci?

- a) ano, navštěvuji pravidelně
- b) ano
- c) ne, ale rád(a) bych
- d) ne

6) Cítíte rozkoš, potěšení při nějaké duševní činnosti?

- a) ano
- b) ne

7) Při jaké?

.....
.....
.....

8) Myslíte si, že velikost užitku (požitku, potěšení) lze hodnotit:

- a) kvalitativně (lze určit kvalitu prožívaného potěšení)
- b) kvantitativně
- c) nevím

9) Co je pro vás v životě důležitější?

- a) zmírnit své utrpení na minimum
- b) zvýšit své potěšení na maximum
- c) vyrovnaná kombinace utrpení a potěšení
- d) nevím

10) Byli byste ochotni vzdát se velkého potěšení, když byste věděli, že v budoucnu již tak velké potěšení nezažijete? (Epikúros tvrdí, že tak velké potěšení později naruší vaši rovnováhu)

- a) Vzdal(a) bych se ochotně
- b) Nevzdal(a) bych se i přesto, že by mi to později způsobilo trápení
- c) Nevzdal(a) bych se, protože si myslím, že takhle to nefunguje
- d) Nevím

11) Myslíte si, že štěstí (vaše) závisí na potěšení?

- a) ano, s tím souhlasím
- b) potěšení má velký vliv na štěstí
- c) potěšení má malý vliv na štěstí
- d) štěstí a potěšení spolu vůbec nesouvisí

12) Pokuste si vzpomenout na poslední okamžik, kdy jste cítili štěstí a popište ten okamžik.

.....
.....
.....

13) Čím byl váš pocit štěstí způsoben?

.....
.....
.....

14) Bylo to štěstí zapříčiněno nějakou formou potěšení, popřípadě slasti?

- a) ano
- b) ne

15) Co pro vás znamená „užít si“?

.....
.....
.....

16) Kdy naposledy jste si takto užili?

.....
.....

17) Jak často si „užíváte“?

- a) neustále
- b) často
- c) občas
- d) nikdy

18) Jak moc si „užíváte“?

- a) co nejvíce
- b) přiměřeně
- c) vůbec ne

19) Ohodnot'te prosím váš požit'ek z následujících činností (1 – nejnižší, 5 – nejvyšší):

a) konzumace dobrého jídla, pití	1	2	3	4	5
b) sport (aktivně)	1	2	3	4	5
c) studium a vzdělávání se	1	2	3	4	5
d) četba	1	2	3	4	5
e) poslech hudby	1	2	3	4	5

20) Jak rozumíte pojům hédonismus a epikúrejství? Co se vám při jejich vyslovení vybaví?

.....

.....

.....

21) Máte ještě nějakou připomínku, popřípadě můžete sdělit váš osobní postoj k tématu:

.....

.....

.....